HELSOVÄNNEN

Årg. 6. 1891. | **Annonsbilaga.** | N:r 21. 1 Nov.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (utl. annonser 40 öre).

Annonser.

W. Benger Söhne

Dr. Jaegers Normal Woll System — Schutz-Marke — W. Benger Söhne Stuttgart

Alleinig concessionirt — Rein Wolle — Prof. Dr. G. Jaeger

YLLE REGIMEN.

Bästa skydd mot köld och värme

äro:

Benger's

enda äkta

Normal-Underkläder.

Prisbelönta med 6 Guldmedaljer.

Illustrerad Katalog gratis.

Fabriks-Nederlag hos: **G. Vidinghoff,**

19 Drottninggatan 19, STOCKHOLM.

General-Depôt: GÖSTA VIDINGHOFF. (82)

Värdefulla arbeten.

På *HUGO GEBERS* förlag har nyligen utkommit à 2 kr.

Uppmärksamhetens Psykologi

af Professor Th. Ribot.

Öfvers. från franskan af *O. H. Dumrath.*

Af samme förf. ha förut utkommit:

Viljans sjukdomar. Pris 2 kr.

Minnets sjukdomar. Pris 2: 25.

»Ribots arbeten innehålla en rikedom af skarpsinniga utredningar öfver människans själslif.» (83)

M. Bergqvist & C:o.

Ång-Möbelresårfabrik, Repslageri, Fjäder- och Repvaruhandel.

Lager af all slags möbelstoppning i parti och minut till billigaste priser.

Biblioteksgatan I. St. Badstugatan 56.

Stockholm.

Telefon 9 85. (81)

Med. d:r H. Köster, behandlar **nervsjukdomar.**
Göteborg, Kungsgatan 62. (5 a)

Doktor C. D. Josephson, **Fruntimmerssjukdomar, Förlossningar.** Hvardagar kl. 1—2. Helgdagar kl. 10—11.
Stockholm, Hötorget 11, 1 tr. (5 b)

Doktor Magnus Vikstrand, Behandlar **invärtes och könssjukdomar** (allmän **svaghet**).
Stockholm, Kungsgatan 8. (5 c)

D:r E. Stangenberg, Specialitet: **Öron-, Näs-, Svalg-, o. Strupsjukd.** Hvardagar kl. 9—10, 2—1/2 4. Helgdagar kl. 10—11 f. m.
Stockholm, Kungsträdgårdsg. 2 C. (5 d)

D:r Edvard Sederholm, behandlar **Hudsjukdomar** kl. 9—10 och 2—3
Stockholm, Hamngatan 22. (5 e)

Tandläkaren P. Hedström, insätter artificiela tänder, verkställer plomberingar m. m.
Stockholm, Skärgårdsgatan 21. (5 f)

D:r Ivar Svensson, Bråck, stolgångens och urinvägarnes sjukdomar. Kl. 1—2.
Stockholm, Kungsgatan 7. (5 g)

Med. D:r Gustaf Ahlström, **Ögonläkare.** Träffas söckendagar kl. 10—12 f. m. helgdagar kl. 10—11 f. m.
Göteborg, Östra Hamngatan 28. (5 h)

Med. D:r Ludv. Wolff, behandlar speciellt **Mag- och Barnsjukdomar.**
Göteborg, Fredsgatan 3. (5 i)

Doktor Karolina Widerström, Mottagningstid: Alla hvardagar kl. 1—3.
Stockholm, Bryggaregatan 6, 2 tr. **Allm. telef. 8300.** (6 a)

Doktor Nordenson, **Ögonläkare.** träffas alla söckendagar kl. 1—3 e. m.
Stockholm, Wasagtan 10. (6 b)

Doktor E. S. Perman, Behandlar **kirurgiska sjukdomar.** Mottagningstid: Helgfria dagar kl. 3—4 e. m.
Stockholm, Arsenalsgatan 1 A. (6 c)

D:r Arvid Afzelius, Behandlar **hudsjukdomar.** Under sommaren badintendent vid Hjo vattenkuranstalt.
Stockholm, Lilla Vattugatan 24, kl. 9—10 o. 2—3. (6 d)

Lasarettsläkaren A. Bergstrand i **Malmö** behandlar särskildt **kirurgiska** o. **underlifssjukdomar. (Kvinnosjukdomar.)** (6 e)

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. UTGIFVARE N:r 21.
1891. D:r E. W. WRETLIND. 1 Nov.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Köttet — vårt förnämsta födoämne af d:r Emil Nilsson. — Om tysta gatubeläggningar. — Velocipedåkningens fysiologiska verkan af prof. Mantegazza. — Rudolf Virchow (med porträtt). — Om de af sprithaltiga drycker framkallade sjukdomar af prof. Sev. Ribbing. — Den mjölk vi dricka. — Smärre meddelanden: Frankrikes befolkning; Död af gasos; Fall af skendöd: Långvarig sömn; Kattor såsom utbredare af difteri. — Breflåda. — Annonser.

Köttet — vårt förnämsta födoämne.

Musklerna hos en mängd olika djur, däggdjur, fåglar och fiskar eller det s. k. *köttet,* intager bland alla våra näringsmedel utan gensägelse det förnämsta rummet. Uti detta ingår nämligen de för lifvets bestånd nödvändiga ämnen, ägghvita, fett o. s. v. i riklig mängd och i lätt löslig form. Våra näringsmedel ur växtriket innehålla visserligen dessa nödvändiga beståndsdelar, ägghvita och kolhydrater; men, omslutna af skal och hinnor, kunna de ej så fullständigt tillgodogöras. För att kroppens behof skall blifva tillfredställdt, måste därföre långt större kvantiteter intagas och matsmältningsorganerna underkastas ett långt svårare arbete.

En ringa mängd kött innehåller däremot en tillräcklig mängd ägghvita och fett och i så lättsmält form, att en högst ringa del af det intagna går förloradt eller behöfver afskiljas såsom för näringen oanvändbart. Köttet innehåller dessutom en mängd salter och extraktivämnen,* hvilka verka behagligt uppiggande på smaknerverna och helsosamt retande på matsmältningsorganerna.

* Under namnet extraktivämnen (af ordet extrahera d. ä. utdragas) sammanfattar man en del starkt luktande och smakande ämnen uti kött, hvilka äro lösliga i hett vatten och som finnas i ringa mängd, så att de hafva föga betydelse, då det gäller att bedömma köttets näringsvärde, ehuru de hafva stor betydelse för dess lukt och smak. *Red.*

Kött af olika djur skiljer sig ifråga om sammansättningen föga från hvartannat. Detta hindrar emellertid ej, att köttet från vissa djur är användbarare, lämpligare och värdefullare, samt att olika partier från ett och samma djur besitta ett ganska skiljaktigt näringsvärde.

Väl och naturenligt gödda 3—6-åriga *oxar* anses, såsom bekant, lemna det bästa köttet. Ett dylikt kött har en frisk brunröd färg, är starkt och likformigt genomdraget af fett, som gör att snittytan får ett flammigt, liksom marmoreradt utseende. Ytan å detsamma är därjämte fast och glänsande; det insprängda fettet hårdt och till färgen hvitt eller hvitgult. Köttet af gamla utarbetade dragoxar, som, sedan de blifvit till arbete odugliga, underkastas i och för torgföring en s. k. snällgödning, har ett annat utseende. Snittytan har ej denna marmorering, enär fettet här endast ligger aflagradt eller hopadt i större partier emellan muskeldelarne. Fettet har därjämte en mera gulaktig färgton. Gamla mjölkkor lemna ett mörkt brunrödt, af fett ej genomsprängdt kött. Fettet ligger äfven här hopadt i större partier emellan köttdelarne samt är till konsistensen mjukare och till färgen gult.

Svinköttet igenkännes på den mera blekt rosenröda köttfärgen och det fasta hvita späcket. Detta gäller emellertid företrädesvis yngre djur. Hos äldre slagtdjur är köttet mera mörkrödt samt huden tjock och »svålig». *Hästköttet* är ej svårt att skilja från nötkött. Först och främst är detta mera fintrådigt. Färgen är mörkröd-brunröd, ej sällan svartbrun. Fettet, som ligger här och hvar i större lager, har en brungul färg, är mjukare till konsistensen och mera smörartadt.

Allmänna kännetecken för ett godt, sundt slagtkött är, att det besitter en fast glänsande yta samt den för djurarten utmärkande köttfärgen och den för friskt kött egendomliga ej obehagliga lukten. Kött med oangenäm lukt, en klibbig, sladdrig oljig yta samt oren färg är alltid misstänkt och på något sätt angripet eller missvårdadt. Det friska oförderfvade köttet reagerar neutralt eller surt och igenkännes därpå, att det färgar ett stycke blått lackmuspapper, som gnides mot dess yta, svagt rödt eller låter det blifva oförändradt. Det anlupna slagtköttet reagerar däremot alkaliskt eller färgar rödt lackmuspapper blått.

Kött af det bästa slagtdjur är emellertid, om det omedelbart efter slagtningen beredes till föda, segt, torrt och smaklöst. Först sedan det förvarats en tid och hunnit, såsom det heter, mogna, blir det lättsmält och välsmakande. Denna mogningsprocess, som allt efter den omgifvande lufttemperaturen försiggår hastigare eller långsammare, är öfverhufvud taget afslutad inom loppet af 12—18 tim-

mar. Vid högre temperatur försiggår mognandet hastigare, vid lägre långsammare.

Sedan köttet (musklerna) hunnit kallna, inträder den s. k. slagtstelheten — det blir hårdare, fastare, för känseln liksom stelfruset, beroende därpå, att en beståndsdel i detsamma, *myosinet* (ett ägghviteämne), stelnar (koagulerar). Samtidigt uppstår inom muskelmassan bildningen af en syra, köttmjölksyra. Denna genomsyrar, uppmjukar och uppluckrar köttet och den omgifvande bindväfven, samt köttet, som under lifvet reagerade neutralt eller svagt alkaliskt, visar en sur reaktion samt är nu mjukt och hvad man kallar moget och färdigt till anrättning i köket. Låter man mogningsprocessen försiggå allt för länge, inträder den af många värderade bismaken, s. k. *haut gout,* hvilket emellertid icke är annat än ett tecken för att gränslinien till förruttnelse är upphunnen och en början förskämning å bane. Ju långsammare den anförda s. k. slagtstelheten förlöper, desto mörare och bättre blir köttet. Af denna anledning är det, som slagtaren förvarar det nyslagtade köttet i iskällare eller upphängdt på ett luftigt svalt ställe, där denna mogningsprocess försiggår långsammare. Först sedan köttet på ett eller annat sätt blifvit behandladt med hög värme, är det emellertid fullständigt förberedt för att sättas på matbordet. Endast undantagsvis njuta vi kött i rått tillstånd (t. ex. ostron).

De vanligaste förekommande beredningssätten af kött äro *kokning* (upphettning i vatten) samt *stekning* (behandling med hög strålande värme, vare sig detta sker i ugn eller panna). Ett mellanting emellan dessa båda metoder är slutligen *ångkokning* i slutet kärl. — Hvar och en af dessa metoder lemnar sin säregna produkt.

Vända vi oss först till kokningen, så ha vi härvid med hänsyn till produkten tvänne olika förfaringssätt. Köttet nedlägges i ett kokkärl innehållande kallt vatten, hvarefter detta sättes öfver elden, för att innehållet småningom må bringas i kokning. Så länge vattnets temperatur ej hunnit öfver 70°, utdrager nu vattnet ur köttet åtskilliga beståndsdelar: salter, extraktivämnen samt en del ägghvita. När vattnet slutligen når kokpunkten, stelna eller koagulera de af vattnet utlösta ägghviteämnena och bilda, såsom vi nog sett, ett på ytan simmande brunaktigt skum. Den bruna färgen härrör från inblandadt sönderdeladt blodfärgämne. Detta afskummas vanligen, antagligen mest därför att det synes föga aptitligt. Förlusten torde ej heller blifva så synnerligen stor.

I vattenafkokningen eller den s. k. soppan ingå sålunda salter, extraktivämnen och något flytande fett simmande på ytan i form af små droppar eller kulor. Vidare innehåller soppan något limämne,

som vid kokningen dragits ur bindväfven o. s. v. Någon större mängd egentliga näringsämnen innehåller sålunda ej soppan, men hon kan icke dess mindre genom sina salter och extraktivämnen anses såsom ett af våra bästa *njutningsmedel.* Genom tillsats af ris, gryn, mjöl, grönsaker, ägg o. s. v. blir den dock äfven ett godt näringsmedel.

På köttet har kokningen emellertid äfven haft sitt inflytande. Ägghviteämnena ha sålunda, såsom nämdt, till någon del utdragits; de kvarvarande ha stelnat (koagulerat). Har uppvärmningen försiggått långsamt och åtgick lång tid, innan vattnet hann kokpunkten, beröfvades köttet en större mängd af sina beståndsdelar: vatten, fett, ägghvita, extraktivämnen och salter. I följd häraf finnes det nu hopskrumpnadt och visar vigtförlust. Fortsättes kokningen länge, uppluckras slutligen den omgifvande bindväfnaden, och muskeltrådarne sönderfalla. Köttet har nu förlorat mycket i näringsvärde samt är därtill föga smakligt; det användes också vanligen i finhackadt tillstånd med kryddtillsats eller såsom s. k. pepparrotskött. Pepparroten får nu ersätta bristen af de retande, uppiggande extrativämnena.

Annorlunda ställer sig saken, då köttet nedlägges i kokkärlet, först sedan vattnet bragts i kokning. Nu täckes köttstycket hastigt af ett lager stelnad ägghvita, som hindrar en fortgående utdragning af dess beståndsdelar. Så snart det skyddande ägghviteomhöljet hunnit färdigbildas, gör man emellertid klokt uti att hålla temperaturen nere vid 75 à 80°, hvarigenom köttet blir mörare och smakligare. Vid detta förfaringssätt åsyftas sålunda i motsats mot förutnämnda tillagning ett fullt närande kött utan smaklig soppa.

Vid stekningen bildar sig en skyddande brunaktig beläggning, som på samma sätt förebygger förlusten, på samma gång som köttet af värmet uppluckras och beredes till smakligt födoämne. Det utsmälta och af hettan delvis sönderdelade fettet lemnar, i förening med extraktiv-ämnen, den pikanta retande smak, som utmärker stekfödan. Vid ugnsstekning är förloppet ungefär enahanda. Värmegraden är ej så hög, men ersättes af förlängd inverkningstid.

För att ha tillgång på kött har människan nödgats utfinna en mängd olika sätt att förvara detsamma. Särskildt vid provianteringar af sjögående fartyg, fästningar, trupper o. s. v. gör sig dylika konserveringssätt af behofvet påkallade. De enklaste eller åtminstone vanligaste äro *insaltningen* och *rökningen.*

Vid insaltningen förvaras, såsom bekant, köttet i en stark saltlösning med eller utan tillsats af salpeter eller socker. Salpetern användes för att ge köttet en röd vacker färg. Insaltandet har emellertid till följd en ganska väsentlig förändring af köttet. Myo-

sinet (en ägghvitesubstans, hvarom vi redan ordat) öfvergår nämligen småningom i den s. k. laken. Metoden har sålunda åvägabragt en förlust af närande ämne. För att minska salthalten vid köttets anrättande måste det, såsom det heter, utlakas med vatten; äfven nu uppstår en ej oväsentlig förlust af närande beståndsdelar. — Saltningen har sålunda, såsom vi finna, sina beaktansvärda brister och är sålunda en metod, som ej bör anlitas, utan att behofvet så påfordrar. Köttlaken med sin halt af ägghviteämnen skulle vara ett ganska värdefullt näringsmedel, men är onjutbar i följd af den höga salthalten.

Rökningen, som likaledes är en mycket använd konserveringsmetod, består uti ett slags uttorkningsprocess. Den varma röken beröfvar nämligen köttet vatten samt afsätter ämnen, som hindra uppkomsten och utvecklingen af förruttnelseprocessen. Är röken af hög värmegrad, uttorkas köttytan hastigt och belägges med en ogenomtränglig skorpa, som hindrar röken att inträuga tillräckligt i det inre af köttpartiet, och blir i följd häraf konserveringen ofullständig. Här kan därföre förruttnelsebakterierna oförhindradt bedrifva sitt ofog och de farliga s. k. kött- och korfgifterna bildas. — Rökningen har sålunda äfven sina brister samt fordrar mycken vana och omsorg för att blifva fullt effektiv. Den fullt betryggande rökningen gör därjämte köttet hårdt och svårmältare.

En gammal konserveringsmetod är *lufttorkning*, då köttet sönderskäres i tunna smala remsor och upphänges i det fria. Så särdeles smakligt lär det ej blifva. — Försöket att ugnstorka kött har ej visat sig lämpligt. Köttet förvandlas härvid till en hård så godt som obrukbar massa.

Ismetoden har slutligen sina stora fördelar. Efter långvarig isbehandling blir dock köttet mjukt sladdrigt och mindre aptitligt samt råkar hastigare i förskämning, då isningen afbrytes. — I s. k. kylbrunn, där luften hålles af ismaskinen i närheten af eller något öfver fryspunkten, visar sig köttet kunna vara friskt 2 à 3 veckor. Olägenheten vid isbehandling beror till stor del på, att luften genom afdunstning från isen blir fuktig. Köttet håller sig därföre bättre, om det förvaras i ett väl slutet, af is omgifvet glas- eller lerkärl.

Långt bättre är att förvara slagtköttet i s. k. kylrum, där det omspolas af en kall, torr luft, såsom händelsen är i de stora slagterierna, och där dylik luft tillföres genom en s. k. ismaskin. Köttets ytteryta uttorkas hastigt och lemnar därigenom ej någon lämplig jordmån för förruttnelsebakterierna. — I brist på särskildt kylrum är också ganska lämpligt att förvara köttet upphängdt å ett svalt dragigt ställe, omlindadt med ett stycke papper eller dylikt.

Det s. k. kött- eller korfgiftet utvecklar sig ej så ofta i bristfälligt rökt, saltadt eller på annat sätt konserveradt kött, utan kanske oftare i färskt kött, då det på olämpligt sätt förvaras. Lägger man köttstycken på hvarandra, finner man snart, att en färgförändring uppstår i beröringsytorna; därjämte blifva dessa fuktiga, liksom öfverdragna med ett slemmigt beslag — allt tecken på en begynnande förskämning. I fuktiga, varma, oventilerade lokaler uppträder förruttnelsen hastigt. Upplagdt sönderhackadt eller malet kött undergår vid dylika förhållanden mycket snabbt en förskämning. Ofta ger hvarken lukt eller utseende anledning till misstankar, ehuru dylika förändringar och bildning af giftämnen redan är å bane. Förutom detta hotar en fara därjämte från den mängd parasiter, som kunna öfverföras genom köttet. Man kan äfven antaga, att förlusten af köttet genom olämpligt behandlings- och förvaringssätt är mycket stor, öfver hufvud taget 10 à 15 procent.

Bästa och snart sagdt enda betryggande sättet att skydda oss mot alla dessa olägenheter och faror är slagtningens centralisering eller inrättandet af offentliga slagthus och ett genomfördt slagttvång. Inrättandet af dylika anstalter har dessutom en mängd andra fördelar. Slagtningen i privatlokaler måste nämligen alltid betraktas såsom ett missförhållande från samhälls-hygienisk synpunkt. Huru mycken möda och omsorg den enskilde än nedlägger bli dylika inrättningar alltid mer eller mindre vådliga för sundheten.

En annan sida af saken är också de fördelar, som offentliga slagthus bereda den mindre lyckligt lottade delen af befolkningen. Vid de större ändamålsenligt inrättade slagtanstalterna kan nämligen en icke ringa mängd slagtpartier, som eljest förspillas, tillgodogöras och hållas till salu för ett pris, som motsvarar deras verkliga värde. Öfver hufvud taget blir också priset på detta vigtiga näringsmedel billigare till följd däraf, att det hela drifves i stor skala och på ett fullt praktiskt sätt. D:r Emil Nilsson (Ystad).

Om tysta gatubeläggningar.

En författare uti allmän helsovård skref för flera år sedan om bullret i stora städer: »De folkrika städerna frambringa i första rummet larm både natt och dag, och det är knappt 3 eller 4 timmar på natten, som man där jämförelsevis finner tystnad. Jag kan ej anse denna oafbrutna dallring i nerverna likgiltig ens för människor, som äro födda och lefvat i denna omgifning; ja, det är omöjligt annat, än att däruti ligger en sannskyldig orsak till stegrad känslighet; och det nervösa skaplynnet hos temperament och sjukdomar i stora städer bör visserligen till stor del hänföras till samma orsak. Landsortsbor, som plötsligt förflyttas

ur sin lugna ro till bullret i en stor stad, kunna bäst fatta motsatsen dem emellan, och mången vänjer sig ej utan olägenhet vid de stora städernas larm och nattvak. Hvad skall man då säga om barn och sjuka?»

Ur ett i år hållet föredrag af den tyska ingeniören Lönholdt * låna vi följande utdrag öfver ofvanskrifna ämne:

Den i nyare tid stegrade trafiken i de stora städerna har riktat uppmärksamheten på behofvet af en gatubeläggning, som är tyst, renlig och damfri, som står emot väderlekens inflytelser och så vidt möjligt betryggar körtrafiken.

Af olika gatubeklädnader komma grusade körbanor mindre ifråga; liksom makadamiserade alstra de smuts i hög grad och äro dyra att underhålla. Graniten vållar buller och är ej damfri eller betryggande för körande. Det skulle då återstå att välja mellan asfalt och trä. I Berlin har man under senaste årtionde mycket användt asfalt och detta förklaras till en del längre fram; men däremot visar många års erfarenhet i London och Paris, att träbeläggning uppfyller de längst gående anspråk ifråga om ändamålsenlighet och billighet. Ingeniören Haywood i London jämförde 1871 granit och asfalt; han kom till det resultat, att asfalt är bättre för hästar och fordon än granit samt lätt att hålla ren; däremot är den mindre varaktig, underhållet dyrare än för granit, och den kan till följd af sin halhet ej användas, där gatan lutar mer än 1 : 60.

År 1874 jämförde samma ingeniör asfalt med trä. Asfalt torkar hastigare, men lemnar ett fint dam, som är skadligt för en del varor och ej får hämmas genom vattning, emedan asfalten då blir hal. Man klagar mycket öfver denna halhet, som säges föranleda, att hästarne snart förbrukas. — Trä är den mest tysta af alla gatuläggningar; den tål att fuktas, och lindrigt grusad erbjuder den största säkerheten. Enligt en statistik af samma ingeniör springer en häst i London öfverhufvud, innan han faller, på granit 132 eng. mil = 212,4 km.; på asfalt 199 eng. mil = 307,4 km.; på trä 446 eng. mil = 716,8 km. Därvid är dock att märka, att lutningsförhållandena voro för asfalt de gynnsammaste, för trä de sämsta.

Olycksfallen voro till sin natur:

på asfalt: fall på knän 32,04 proc., fall på höfterna 24,08 proc., fullständiga fall 43,48 proc.;

på granit: fall på knän 46,39 proc., fall på höfterna 7,56 proc., fullständiga fall 46,05 proc.;

på trä: fall på knän 84,97 proc., fall på höfterna 3,07 proc., fullständiga fall 11,96 proc.

Fallen på trä voro således *mindre störande* för trafiken och mindre farliga för hästarna, som efter ett sådant fall reste sig lättare än annars. Asfalten blir efter ett duggregn ovanligt hal. De engelska uppgifterna om asfalt stämma öfverens med erfarenheten i Berlin.

Träbeläggning hade förr en del olägenheter, som nu öfvervunnits vid det system, som uppkallats efter Kerr. Efter försök med alla möjliga träslag, har företrädet gifvits åt jämnvuxen tall med täta årsringar, isynnerhet svensk tall (schwedische Rothtanne). Om träbeläggning sköts ordentligt, d. v. s. sopas hvar dag och vattnas en gång i veckan, beströs

* Ueber geräuschlose Strassenpflasterungen von H. Lönholdt. München 1891.

efter sopningen med grus samt vid regnväder och frost med sand, så anses den i medeltal bestå i 10 år. Kostnaderna för sådan skötsel uppgå årligen till 46½ öre pr kvadratmeter. — Förf. förevisade sådana kubbar, som i London legat 5½ år under en körtrafik af 16,000 fordon, och 6¼ år under en trafik af 10,000 fordon, allt dagligen. Dylika profstycken finnas äfven i Berlins hygieniska museum. I München är Schellingstrasse belagd enligt KERRS system.

Detta system erbjuder fördelar genom sättet för träets impregnering (med kreosotolja) och anbringande; i följd däraf nötes det jämnt under den tyngsta trafik och behåller under en lång följd af år en fast, vattentät och möjligast jämn yta, som ej blir glatt, men är oberoende af väderlek och gatsmuts, — sålunda i sanitärt hänseende erbjudande de största fördelar. Under de första fem åren fordrar en sådan träbeläggning ingen nämnvärd reparation, och äfven på gator med Londons starka trafik behöfver den ej förnyas förr än om 10 år. I Berlin skulle den bibehålla sig i 12 år. Erfarenheten har visat, att vexlingar i temperatur och väderlek ej inverka på *Kerr*-beläggning.

Förf. gifver sålunda företräde åt KERRS system framför alla andra gatubeläggningar, t. o. m. asfalt. Att asfalt ännu användes så mycket i Berlin, anser han bero på gatornas horisontala läge, men äfven på likgiltighet för den nyare erfarenheten i London.

Velocipedåkningens fysiologiska verkan.

Härom skrifver den bekanta italienska läkaren och skriftställaren professor MANTEGAZZA följande:

Huru många saker är det ej, som en korpulent människa icke längre kan vara med om utan möda och besvär! Hon kan icke längre gå uppför trappor och branta backar utan att pusta, inte stiga af en spårvagn eller en omnibus, utan att de måste hålla. Hon är som ett godståg, som en tungt lastad, af styfbenta, haltande åsnor dragen vagn. Feta karlar ha ett mindre fullkomligt blod än de magra, och omloppet utmärkes af mindre liflighet. Den renande utvexlingen mellan blod och luft, som äger rum i lungorna är också mindre liflig, och hela den rörlighet, som utgör en frisk och energisk lifsyttring, är mer eller mindre hämmad. Kvinnan är till sin fysik fetare och har mindre behof af rörelse än mannen, och hon kan trots en försvarlig korpulens vara frisk och arbetsduglig, emedan hennes fett är fastare, motståndskraftigare och af en särskild sammansättning.

Ett af de bästa medlen att förebygga korpulensen är muskelrörelse, gymnastik efter hygieniska föreskrifter o. s. v. Det är ej mer än 50 år, sedan man i detta syfte lät patienterna långsamt bestiga höga torn, hvilket medförde beräknad verkan. Numera har man en mängd anstalter för medicinsk gymnastik, bland annat ett tramphjul, som med varierande motstånd kan användas såväl för klena som herkuliska organismer.

Och äfven utom maskiner, ridskolor och mekanisk ortopedi finnes det en mängd öfningar, som på olika sätt motverka korpulens. Velocipeden är ett af de nyaste gymnastiska fortskaffningsmedlen och har skänkt den civiliserade människan ett nytt nöje och ett nytt helsomedel.

Med undantag af dem, som lida af hjärtfel eller organisk sjuklighet i respirationsapparaten, är användandet af velociped till stor fördel för en hvar. Och för alla dem, som föra ett allt för vekligt eller stillasittande lefnadssätt, för nervösa, för dem, som ha friska men svaga lungor, är velocipeden icke blott en helsosam gymnastik, utan rent af en förträfflig medicin.

Den första fördelen med velocipedåkningen är, att den alltid företages i fria luften och att vid hvarje omsvängning af hjulet luftvexling äger rum. Då vi se velocipedistens ben omvexlande röra sig upp och ned, skulle vi tro, att de undre extremiteterna vore underkastade en omåttlig ansträngning, under det att de öfriga kroppsdelarne förblefve i en allt för stor hvila. Men denna ojämna fördelning är endast skenbar. Äfven öfverkroppens muskler arbeta, för att kroppen skall kunna hållas i fullständig jämnvigt, och när det gäller att öfvervinna ojämnheter på terrängen, deltaga äfven velocipedistens hals och hufvudmuskler i detta arbete. Hans armar äro under åkningen i ständig verksamhet, och i det att händerna äro långt åtskilda, tvingas öfverkroppens muskler att vara i ständigt arbete, hvilket inverkar fördelaktigt på respirationen.

Genom mätningar har konstaterats, att redan efter ett par månaders velocipedåkning, har den luftvolym, som tillföres bröstet, betydligt ökats. Och vi veta, hvad det vill säga att tillföra bröstorganen en ökad luftmängd. Det vill säga att genomvädra blodet med syre, att befria det från all slags orenlighet, som bemänger det, att tillföra musklerna, inelfvorna, nerverna och hjärnan en vätska, som håller dem friska och sätter dem i stånd att bättre fullgöra alla sina funktioner. Det vill säga att väpna oss emot lungsoten, denna förskräckliga epidemi, som förbärjar Europa. — Men velocipedåkningen erbjuder oss äfven en annan fördel. Genom nödvändigheten att draga öfverbenet högt upp, blir magen ovilkorligen masserad, det vill säga cirkulationen i magen och inelfvornas rörelse upplifvas. Följaktligen motarbetas indirekt hårdt lif, och hämorroider förebyggas eller bortarbetas, där de redan finnas.

Genom velocipedåkning framkallas en lätt transpiration, men man svettas sällan allt för mycket. Icke heller pulsen påskyndas, åtminstone endast högst obetydligt, och detsamma är fallet med respirationen. Det är således en måttlig rörelse, som uppfyller alla en den mest noggranna hygiens fordringar. Genom att ständigt och kraftigt inandas frisk luft, genom att öfva kroppens alla muskler uppstår en fullkomlig jämnvigt i alla lifsfunktionerna, och det är därför ej underligt, om velocipedåkaren alltid har god aptit, sofver godt och är vid godt lynne.

En tysk läkare, som nyligen med mycken skarpsinnighet skrifvit om velocipedens hygien, försäkrar, att han genom detta medel sett flera fall af svårare nervositet botas, bland andra en sjuk, som icke kunde vara i större sällskap än 10 personer utan att svimma; en annan, som föll i gråt vid anblicken af ett klart ljus; en tredje, som icke kande läsa mer än tre sidor i en bok utan att bli förskräckligt utmattad o. s. v.

Nämnda läkare ger velocipedisten följande råd: Klädedrägten bör vara af mjuk, tänjbar, porös väfnad. Bästa tyget är halfylle. Skjortan bör vara längre än eljest för att icke glida upp och utsätta underlifvet för förkylning. Äfven ärmarne böra vara väl långa. De bästa strumporna äro trikåstrumpor. Benkläderna böra gå några centimeter nedom

knäet och sitta ledigt om lif och ben. Strumporna böra räcka 8 till 10 centimeter öfver knäna och hållas uppe med elastiska band eller fästas vid byxorna; skorna förses med tjocka sulor och låga klackar och snöras hellre än knäppas. Om sommaren äro tygskor att föredraga. Kläderna böra ej sitta snäft kring någon del af kroppen. Hatten eller mössan bör vara lätt med bred skärm till skydd mot solen; äfvenså bör man under heta dagar förse mössan med en nackskyddare.

Om sommaren användes bomulls-, om vintern yllebandskar, aldrig sådana af skinn, emedan dessa hålla handen svettig. Vid längre färder måste man dricka något litet, och vid början af åkningen är det fördelaktigt att dricka litet kallt té, hvarigenom törsten något förebygges.

(S. D.)

Rudolf Virchow.

Troligen har Virchows namn varit föga kändt för flertalet af våra läsare, till dess det för kort tid sedan så mycket omtalades i våra politiska tidningar med anledning af den storartade hyllning, som den 13 Oktober, då V. fyllde 70 år, kom honom till del. Men i läkarevärlden har Virchows namn nämts med den största heder alltsedan 30 år tillbaka. Han öppnade då genom sin s. k. »Cellular-patologi» en ny inblick i lifvets verkstäder. Man hade sedan 20 år känt cellen till dess byggnad och olika former i växt- och djurorganismen. Man hade beundrat de små cellernas betydelse såsom organismens byggnadsmaterial, men man hade ännu icke fått inblick i cellens själfständiga lif och dettas betydelse för organismen i friskt och sjukt tillstånd; man hade icke förstått, att i organismens samhälle cellen spelar alldeles samma roll som hvarje enskild person i den mänskliga staten; enhvar själfständig, men enhvar på samma gång mer eller mindre af de öfriga beroende. Såsom Harvey uppstälde läran »allt lefvande ur ett ägg» (omne vivum ex ovo), så uppstälde nu Virchow nu äfven läran »hvarje cell kommer ur en cell» (omnis cellula e cellula). Då nu ock ägget är bevisadt vara egentligen blott en cell, så blef den senare läran en förklaring och utveckling af den förra. Genom denna inblick, som V. förskaffade medicinen och naturvetenskapen i cellens lif, blef vår åskådning af både lifs- och sjukdomsprocessen i åtskilligt en annan än förr. Utom detta epokgörande arbete har V. genom en mängd detaljarbeten på medicinens och hygienens område, utförda under ihärdigt arbete dag och natt, högst väsentligt bidragit till dessa vetenskapers utveckling. Ja, han har därjämte haft tid och krafter att egna sig äfven åt fornforskning och en betydande politisk verksamhet. Efter dessa anmärkningar må följande drag af V:s yttre lefnadslopp anföras.

Rud. Virchow är född den 13 Oktober 1821 i en liten pommersk stad, Schievelbein, där fadern var en obetydlig handelsman. Mot sin vilja nödgades han af föräldrarne till brödstudier. Efter skolgång i Köstlin, där hans flit och begåfning tilldrog sig lärarnes uppmärksamhet, kom han 1839 till Berlin, där han 1843 fullbordade sina förberedande medicinska studier och hade bland andra till lärare den ryktbare fysiologen Johannes Müller. Sedan V. legitimerat sig, blef han underläkare vid det stora sjukhuset Charité i Berlin. År 1847 fick V. regeringens uppdrag att i Schlesien studera och vidtaga åtgärder mot en mördande epidemi af hungertyfus. Men snart förlorade V. sin regerings förtroende. De demokratiska strömningar, som gingo öfver Europa 1848, grepo nämligen V. fången och han kastade sig in på det politiska stridsfältet. Sagda år invaldes han i den nya nationalförsamlingen och slöt sig där till oppositionen. Följden häraf var, att han på våren 1849 blef afsatt från sitt embete vid universitetet. Visserligen fick han tillåtelse att åter upptaga sina föreläsningar; men då han på hösten erhöll kallelse till ordinarie professur vid universitetet i Würzburg, antog han densamma. Här egnade sig V. åt sin vetenskap och gjorde förarbetena till sin cellularpatologi, som dock icke utkom förrän 1858, då V. redan sedan 2 år var återkallad till Berlin och utnämnd till professor vid universitetet.

Det dröjde emellertid icke många år efter Virchows återkomst till Berlin, innan han i två valkretsar därstädes blef utsedd till representant i riksdagen, samtidigt med att han valdes till representant för staden Saarbrücken. Inom kammaren

anslöt han sig till oppositionen, och Bismarck hade i V. en af sina häftigaste och talangfullaste motståndare.

Samtidigt med sin politiska verksamhet fortsatte dock V. med omfattande vetenskapliga studier och arbeten rörande sjukdomsprocesserna i vår kropp (pato-

logisk anatomi), hygienen, folkbeskrifningen, fornforskningen, m. m. Han gjorde äfven för fornforskning resor till Grekland och Egypten. Förklaringen till denna otroligt omfattande verksamhet ligger — säger en förf. i A.-B. — dels uti hans stora naturliga begåfning och varma, allt omfattande intresse, dels i hans *kolossala arbetskraft* och *arbetsglädje.* Hans lampa brinner ofta natten om. Sonen, den äfven framstående anatomen prof. Hans Virchow, har berättat, att det stundom t. o. m. inträffar, att fadren icke unnar sig en stunds ro under hela dygnet; sedan han arbetat hela natten till kl. 6 på morgonen, tager han sig ett bad och går sedan i arbetet igen utan *någon* hvila

V. är medelstor, starkt byggd och ger intryck af både kropps- och själskrafter. Det hvilar ofta ett på en gang vänligt och något ironiskt leende öfver hans ansigte. Han lefver ett lyckligt familjelif; hans maka deltager i alla hans intressen och åtföljer honom ofta på hans resor. Utom den nämnda sonen har han flera döttrar.

Det erkännande V. genom sitt arbetsamma lif vunnit utmynnade på hans födelsedag i hedersbetygelser, hvilka sällan komma en enskild person under hans lif till del. Från hela den civiliserade världen kommo adresser och sändebud för att uppvakta den gamla, men ännu kraftfulla mannen. Under flera timmars tid passerade inför honom 80 lyckönskande deputationer, delvis anförda af vår tids mest framstående män på det medicinska området. Diplom, ordnar och medaljer framlemnades i mängd. En allmän tysk Virchow-kommitté» öfverlemnade den största guldmedalj, som hittills torde vara präglad; den höll 18 cent. i diameter. Festskrifter med vetenskapligt innehåll voro också dagen till ära tryckta af professor V:s lärjungar och af dem framburna. — Politiska meningsfränder högtidlighöllo äfven dagen med en stor fest, da en praktfull silfverpjes öfverräcktes till jubilaren.

Om de af spritbaltiga drycker framkallade sjukdomar.

Af d:r Seved Ribbing.*

Uti den värld, där människan blifvit försatt, omgifves hon af en natur, som i riklig mängd skänker henne medel till näring och njutning. Från alla naturens riken hemtar hon sådana medel, och hon har blifvit begåfvad med en säregen förmåga att begagna sig af och fördraga ytterst olikartade ämnen. Därför har människoslägtet kunnat utbreda sig öfver en så stor del af jordklotet, lämpande sin näring och hushållning efter naturförhållandena på hvar och en ort.

Likvisst skulle man taga storligen miste, om man förestälde sig, att alla naturens alster skulle kunna tjäna människan till uppehälle. Tvärtom äro många sådana fullkomligt odugliga, och andra rent af skadliga. Till de senare räkna vi de ämnen, hvilka vi benämna *gifter,* d. v. s. sådana uti djurriket, växtriket eller den döda naturen förekommande kroppar, hvilka, införda i en lefvande varelse, till följd af sina beståndsdelars kemiska egenskaper där åstadkomma sjukliga förändringar, ja till och med döden, och detta utan att det giftiga ämnet därstädes förökas.

Den sist tillagda satsen är nödvändig för att skilja ett *gift* från ett *smittoämne,* hvilket ju också är förderfligt för den kropp, i hvilket det inkommer, men hvilket där förökas och därifrån kan öfverföras till många andra varelser. En mängd arsenik, som införes i en människokropp, tillväxer där icke i ringaste mån, men en ringa mängd smittämne från koppor förökar sig starkt inom den smittade kroppen och kan räcka till att vidare smitta en stor skara människor.

Gifternas betydelse här i världen är ej alltid lätt att inse; delvis har man dock lärt sig att uppskatta dem, emedan de uti små mängder och intagna med stor försigtighet kunna tjäna som motgifter och botemedel bland annat mot smittämnen af ofvan uppgifna art. Det är likvisst ett misstag, att man till dagligt bruk såsom närings- och njutningsmedel begagnar ämnen, hvilka innehålla gifter i så stor mängd, att deras verkningar på kroppen blifva skönjbara.

Till den stora mängd af gifter, som finnas färdigbildade uti naturen, kommer ytterligare en mängd dylika, som äro framstälda med konst, och hvilka stundom

* Denna uppsats är den andra i »*Nykterhetsskrifter*», utgifna af den kgl. kommissionen.

kunna vara lämpliga att använda uti sjukdomstillfällen. Till detta slag af gifter kunna vi äfven räkna *alkohol*, den verksammaste, men tillika farliga beståndsdelen uti jästa, brända och destillerade drycker. Alkohol förekommer aldrig färdigbildad i naturen; den framställes af människorna medelst mångahanda åtgärder, som äro kända af vinodlare, bryggare, bränvinsbrännare m. fl.

Det lider icke minsta tvifvel, att vi med all rätt kunna kalla alkoholen ett *gift;* den har alla ett gifts egenskaper, den kan vålla större eller mindre illamående, häftigare eller långsammare sjukdomar, ja till och med döden, snabbt eller småningom. Alkoholens inflytande på kroppen är, da den märkes, en *förgiftning*, fastän vi till följd af denna förgiftnings dagliga förekomst inom vår omgifning till en viss grad äro böjda att glömma och förbise alkoholverkningarnas rätta natur. I det dagliga lifvet använder man också oftast andra ord och benämningar, bland hvilka namnen *rus* och *fyllerisjukdom* äro de vigtigaste och beteckna, det förra den *häftigt* och det senare den *småningom* utvecklade alkoholförgiftningen.

Alkoholförgiftning framkallas i det stora flertalet fall därigenom, att personer af fri vilja förtära sprithaltiga drycker; endast sällan händer det, att en person, trots eget motstånd, tvingas att dricka sådana, och i ytterst sällsynta fall hafva människor blifvit berusade genom inandning af spritångor eller genom bränvinsomslag på sårade kroppsdelar.

Ruset är, såsom ofvan blifvit sagdt, en *häftig* (akut) alkoholfögiftning, uti hvilken giftets verkningar företrädesvis yttra sig i rubbning af hjärnans och ryggmärgens förrättningar. Ruset kan förete sig uti en omvexlande mängd af former, beroende på den berusades ålder, kön, kroppsliga beskaffenhet, vanor, karaktär m. m. De berusades olika sätt att skicka sig har af allmänheten kallats olika *ölsinne.* Trots alla skilnader hos olika personer kan man sammanföra berusningens företeelser till tvänne hufvudformer, nämligen 1) *vanliga* (normala) *ruset* och 2) *det ovanliga* eller *sjukliga* ruset.

Det *vanliga rusets* förlopp är våra läsare väl bekant. Det kan uppkomma hastigare, om man på en gång förtär en större mängd af en sprithaltig dryck; men det utvecklas oftare steg för steg under en oaflåtlig förtäring af smärre spritmängder, t. ex. en sup eller ett glas punsch åt gången. När spriten på detta senare sätt införes i kroppen, kan den först framkalla en känsla af välbehag, af styrka, som bemäktigar sig både kropp och själ samt bortjagar all känsla af trötthet och nedslagenhet. En angenäm förnimmelse af värme sprider sig från magen till hela kroppen, framför allt till hufvudet; på samma gång blir ansigtet rodnadt, ögat glänsande, blodomloppet snabbare, muskelkraften synes växa, förståndet blifver lifligare, tankarne rikare, bekymren försvinna, modet växer, talet blifver mer flytande, åtbörderna uttrycksfullare, inbillningskraften kläder lifvet och framtiden uti tjusande färger, en vänskaplig sinnesstämning herskar och öfverflödar. »Man tager hela verlden i sin famn». Emellertid förändrar sig snart skådespelet. Den drickande börjar förråda sina vanor och sin kraktär, han fördystras och gråter eller blir häftig och våldsam, hans tal blir allt mera löjligt skrytsamt, han kan icke mer hålla sig stilla, han måste hafva plats för utbrotten af sitt rörelsebegär, han vill dansa, sjunga eller skratta, utan att man får hindra honom. Under denna tid strömmar blodet allt lifligare mot hjärnan, pulsådrorna i hufvudet bulta, huden blir däfven, törsten liflig och yttrar sig i begär efter läskande drycker, t. ex. svagdricka och sodavatten, urinen tränger på, munnen kännes tjock, saliven klibbig.

Hittills har den druckne bibehållit ett visst herravälde öfver sin kropp och sina handlingar; men alkoholen kommer snart att göra större verkningar, och då är man icke längre i ett *upprymdt*, utan i ett *rubbadt* kropps- och själstillstånd. Den berusade känner en ständigt växande svindel, hans förstånd omtöcknas af allt tätare och tätare moln, förnimmelseförmågan grumlas, tankar och ord dansa om hvarandra utan sammanhang, viljan förlamas; lidelserna däremot upptändas och vinna ett fullständigt herravälde öfver den berusade; han är nu icke längre en sund och själfmedveten människa, utan en *rasande dåre*, som, ledd af sina drifter och sin falska uppfattning af yttervärlden, lätteligen kan drifvas till våldshandlingar, dråp eller själfmord.

Anletsdragen bära tydliga spår af den djupa förståndsrubbningen; hufvudet är upphettadt, ansigtet rödsprängdt, uttrycket slött, blicken stirrande, ögonlocken tungt nedfallande. En djup sömn kommer ofta under detta skede öfver drinkaren. Andedrägten är påskyndad och ojämn, kräkningar infinna sig och hela kroppen badar i svett.

Herraväldet öfver lemmarnes och äfven öfver tungans muskler är rubbadt eller upphäfdt. Den rusige vacklar eller faller, hans tal är ett obegripligt sludder, han är sjunken ned till eller rättare nedanför djurets ståndpunkt; ty det har sina instinkter orubbade, något som ej kan sägas om drinkaren under detta tillstånd.

Det tredje eller sista skedet af berusningen består i en fullständig förlamning af *alla* de förrättningar, som tillhöra människans artväsen. Hon har icke ens djurlifvets egenskaper i behåll, hon liknar en svamp eller annan lägre art af organisk varelse, hvilken dock endast med nöd behåller så stor del af lifsförrättningar, att den hindras från begynnande förruttnelse. Hela kroppen är en känslolös massa, ansigtet är rödblått och pussigt, kroppsvärmen betydligt sjunken, ögat glasartadt, andningen snarkande, luftrören fylda af slem, pulsen ytterst klen och ojämn, kroppen täckt af kallsvett, urin och träck afgå ofrivilligt; människan är såsom det kallas *dödfull,* och den verkliga döden kan när som helst inträffa antingen genom alkoholförgiftningens egen inverkan eller ock genom tillfälligare anledning, såsom t. ex. maginnehållets uppstigning och insupning i lungröret med däraf vållad kväfning samt mångfaldiga andra tillstötande omständigheter.

Uti ofvanstående skildring hafva vi sökt beskrifva den akuta alkoholförgiftningen eller ruset, sådant det vanligen uppträder. Det följer nu i ordningen att skildra *det ovanliga eller sjukliga ruset.* Väl skulle man bland drinkarnes otaliga skara kunna uppleta åtskilliga former och företeelser, hvilka mer eller mindre afvika från den kända hvardagliga bilden; men vi begränsa oss här till en beskrifning af den förnämsta bland de ovanliga rusformerna, eller *ruset med raseri.* Detta slag af akut alkoholförgiftning erbjuder många egendomligheter. Först och främst får det anmärkas, att det ofta påkommer, utan att stora spritmängder blifvit druckna. Den drickande kan sitta i god ro efter en ringa förtäring af alkohol, han förråder i sitt väsende endast obetydliga tecken till, att ett rubbadt tillstånd är i annalkande; hans kroppstillstånd visar ofta inga utpreglade tecken liknande ruset. Med ett enda tag går han öfver till fullständigt *raseri.* Den vildaste vrede har bemäktigat sig honom, en vrede, som af inga skrankor kan hejdas, och som söker sin tillfredsställelse uti våld och mordgerningar. Den sålunda rusige utvecklar en ovanlig muskelkraft, han krossar möbler och husgeråd omkring sig, spränger dörrar, sönderbultar sina lefvande offer ända till oigenkännelighet och kan endast med största svårighet öfvermannas af rätt många friska, starka män. Den rusige har förlorat all riktig uppfattning af den omgifvande världen likasom af sig själf, hans vildhet urladdar sig på personer, som befinna sig i hans väg, stundom fullt obekanta och oskyldiga, stundom åter sådana, mot hvilka han under föregående tid fattat hat. Likasom denna förgiftningsform utmärker sig för sitt plötsliga *utbrott,* så visar den äfven ett lika plötsligt *försvinnande.* Det vanligaste fallet är, att den rusige uti ett ögonblick faller i en djup sömn, stundom 12—24 timmar lång, och vid uppvaknandet därur känner han sig nästan frisk utan det bakrus, det illamående, som det vanliga ruset lemnar efter sig. Ett annat märkvärdigt tecken är, att den rusige vid uppvaknandet *helt och hållet förlorar minnet* af hvad som händt honom under hans raseri. Har han än mördat och krossat sina närmaste anhöriga, förvånar han sig öfver blodfläckarne på händer och kläder, han är okunnig om, hvarför han t. ex. befinner sig i fängelse, han har kanske återtagit sitt arbete och ser med största lugn de rättsbetjenter nalkas, som skola häkta honom för gårdagens missgerningar. Han kommer ihåg, att han då eller då tog sig ett glas i sällskap med den eller den; men om hvad sedan skett har han verkligen ingen aning; hans minnesslöhet är ingen list för att framkalla medlidande eller strafflindring hos domstolen. Det bästa beviset på hans omedvetenhet om de brottsliga handlingarna under rusets raseri ligger däri, att han aldrig begagnar sig af tillfällen att genom rymning undandraga sig åtal och fängelse. Denna form af rus vållar i samhällslifvet många betänkliga rubbningar. Därigenom offras årligen många lif och detta för personer, som genom sitt lefnadssätt och sin ställning tycktes vara fredade för dylika våldsbragder; därigenom förorsakas också de allra största svårigheter för den mänskliga lagstiftningen och lagskipningen, i det man å ena sidan framhåller brottslingens fullständiga medvetslöshet och otillräknelighet med däraf följande strafflöshet, å den andra sidan åter statens pligt att skydda sina laglydiga medlemmars lif mot våld af såväl nyktre som rusige samt de praktiska olägenheterna af berusade missdådares straffllöshet.

Den ofvan skildrade sjukliga berusningsformen brukar oftast förekomma hos personer, som genom långvarigt alkoholbruk blifvit rubbade i hela sitt helsosystem, samt hos dem som lida af sjukdom och svaghet inom nervsystemet.

De häftiga yttringarna af alkoholförgiftning kunna och pläga, när döden icke mellankommer, tämligen snart försvinna. Den mänskliga kroppen sträfvar att uttömma det i densamma införda skadliga ämnet (alkoholen) medelst de organ, som förnämligast tjäna att aflägsna sådana, nämligen lungorna, huden och njurarne. Efter några dagars förlopp är detta afsöndringsarbete vanligen fulländadt; drinkaren har visserligen under den närmaste tiden efter ruset befunnit sig mindre väl, han har varit hemsökt af hvad man kallar *bakrus, kopparslagare* m. m. Hans lidande består därvid förnämligast i en känsla af tyngd, bultning och smärta i hufvudet, allmän kraftlöshet, lynnesförstämning, brist på aptit, äckel och kvalm, kräkningar och diarré, allmän köldkänsla och frossrysningar m. m.; allt rubbningar, hvilka under förståndig diet och ordnadt lefnadssätt gradvis försvinna och lemna rum för det forna helsotillståndet. Annorlunda gestaltar sig saken, då en person hängifver sig åt ett dagligt eller åtminstone ofta återkommande spritbruk, vare sig det sker till mer eller mindre fullständigt rus, eller han undviker denna ytterlighet. Under sådana förhållanden kan kroppen icke någonsin hinna fullt befria sig från alkoholen och dess afkomlingsprodukter; alla kroppens väfnader och vätskor blifva genomträngda och genomdränkta af dessa främmande skadliga ämnen; kroppsdelarnes lifsförrättningar kunna icke längre fortgå på naturligt sätt; ett sjukligt tillstånd uppkommer, hvilket man kallar *kronisk,* d. v. s. *langsamt utvecklad och förlöpande alkoholförgiftning.*

Det är ej lätt att med noggrannhet bestämma, hvilka sjukdomsformer, som skola hänföras till den kroniska alkoholismen, d. v. s. fyllerisjukdomen. Några forskare vilja räkna dit alla de rubbningar, som kunna inträffa hos försupna människor. Ett sådant förfaringssätt kan nog hafva sina skäl för sig, ty alkoholens syndaregister är nog större, än man nu vetenskapligen kan bevisa. Men det låter ock försvara sig att inskränka namnet kronisk alkoholism till de sjukliga förändringar, som långsamt men säkert infinna sig hos supare, förorskade *endast af deras lefnadssätt,* och hvilka förändringar inom kroppens väfnader utmärka sig genom inflammation, skrumpning och fettbildning, på samma gång som själslifvets yttringar inom förståndets, känslans och viljans områden förvändas och förslöas. Äfven inom den kroniska alkoholsjukdomen måste både för vetenskapliga och praktiska orsakers skull särskiljas tvänne bestämdt utpreglade former, nämligen: 1) *Delirium tremens* eller *fyllerigalenskap* och 2) *Alcoholismus chronicus* eller *fyllerisjukdom* i egentlig mening.

Hvad den första af dessa sjukdomsarter beträffar, är främst att anmärka, att dess latinska namn *delirium tremens,* hos oss i hvardagsspråk förkortadt till *»dille»,* vida oftare begagnas än den svenska benämningen. *Delirium* betyder på svenska »yrsel» och *tremens* betyder »darrande». Man vill genom dessa båda ord angifva, att sjukdomens väsende skulle bestå i en yrsel förenad med darrning, en bestämning, om hvars sanning man tyvärr icke saknar rikliga tillfällen att öfvertyga sig.

Delirium tremens brukar aldrig drabba en i allmänhet nykter person, äfven om han för en och annan gång skulle berusa sig betydligt. Uti sådana fall inträder någon af det vanliga rusets former; men om en person under längre tid har varit begifven på dryckenskap och han därjämte vid ett eller flere tätt på hvarandra följande tillfällen förtär omattliga spritmängder, då är utbrottet af delirium rätt vanligt. Egendomligt nog framkallas delirium hos drinkaren rätt ofta äfven af svält och umbäranden, särdeles om han då efter vanligheten använder hela sin ringa tillgång till dryckesvaror. Likaså brukar samma sjukdom inträda hos drinkaren, om han råkar ut för någon allvarsammare, med feber förbunden sjukdom eller kroppsskada. Det har äfven blifvit påstådt, att endast och allenast ett tvärt afbrott i dryckenskapsvanan skulle kunna framkalla delirium; denna åsigt synes oss på grund af egna iakttagelser oriktig; tvärtom synes den försupne må bäst af ett bestämdt, afgjordt afbrott i sina skadliga vanor. På grund häraf behandla vi ej deliranter med *mattliga* doser af vin och spirituosa, utan afhålla den sjuke från *alla* sådana drycker, naturligtvis under den uppmärksammaste vård af hela hans kroppstillstånd.

Äfven delirium kan förekomma uti vexlande, mer eller mindre svåra former. I allmänhet påkommer sjukdomen rätt hastigt och utan egentliga förebud. Rubbningen tillkännagifver sig vanligen först med de bekanta synerna af föremål, hvilka endast finnas till i den sjukes inbillning. Den sjuke ser öfver allt, hvart han vänder sig, små svarta rörliga djur, t. ex. flugor, råttor, ormar m. m. Vid andra tillfällen förföljes han af andra skräckbilder, t. ex. af poliskonstaplar, som vilja gripa honom, af djefvulen, som slår sina klor i honom. Äfven tycker han sig ofta höra röster, musik, buller m. m., hvilket allt har lika liten verklighet som synbilderna. Känsel-

sinnet är äfven rubbadt. Deliranten tycker sig känna trådar och nät, som omspinna honom, djur, som krypa på hans kropp och sticka honom. Han kan af alla dessa skäl ej vara stilla ett ögonblick, han måste jaga bort flugor och råttor, han måste dölja sig för förföljarne, han måste befria sin kropp från djur och annat påhäng; därför rör han sig ständigt, han plockar på täcket i sin säng, stryker och borstar lakanen, stiger upp, tror sig ansa sin bädd, då han rifver omkring allting. Den sjukes blick är irrande, lemmarne skälfvande och darrande, medvetandet ofta oklart, sinnesstämningen är nästan alltid nedtryckt och ängslig, endast sällan ser man en glad och upprymd delirant. Mot omgifningen är han ofta vänlig och tämligen foglig att behandla; i andra fall åter inträda raseri och förstörelsebegär. Den sjuke är i allmänhet lugnare vid fullt dagsljus, under natten förvärrar sig hans tillstånd, och därtill är det honom nästan omöjligt att sofva. Af kroppsliga företeelser förtjänar *darrningen* mest att framhållas. Den förefinnes ofta i hela kroppen, den kan vara mer eller mindre utpreglad; endast i sällsynta fall saknas detta tecken. Den sjukes ansigte är rodnadt, ögat blodsprängdt, huden svettande, kroppstemperaturen något förhöjd, pulsen full och spänd. Ett delirium-anfall räcker i vanligheten endast några dagar, på sin höjd två veckor. Under denna tid öfvergår det småningom uti förbättring eller tager en dödlig utgång. När delirium stöter tillsamman med andra invärtes sjukdomar eller med utvärtes skador, är utsigten till förbättring ganska klen. På våra sjukhus dö årligen under tecken af delirium många personer, som blifvit ditförda för lunginflammation, benskador m. m. Vid dessa tillfällen sjunka den sjukes krafter synnerligen hastigt med tecken till en ytterlig allmän slapphet, hjärtsvaghet och feber.

En och samma person blir oftast flere gånger under sitt lif angripen af delirium. Sjukhusläkare i större städer känna ofta allt för väl igen sina delirantkunder, hvilka med korta mellantider infinna sig för att befrias från sitt sjukdomsanfall, men ej vilja aflägga sina vanor. Under ett sådant lefnadssätt minskas gradvis den sjukes krafter, och antingen dukar han under vid ett anfall eller ock mången gång för en obetydlig mellankommande sjukdom.

Har det varit en lätt sak att i tydliga ordalag gifva en bild af de alkoholförgiftningar, som man kallar *rus* och *delirium,* så blir det däremot en ganska svår sak att tydligt och uttömmande skildra den *kroniska alkoholismen* eller *fyllerisjukdomen.* De förra formerna förlöpa under en kort tid, den senare åter kan vara under långa år, den träder ej med ens fram i dagen, utan den smyger sig allt mer och mer på sitt offer. Som den därjämte angriper och rubbar en stor mängd organ i deras verksamhet, inses lätt, att beskrifningen af denna sjukdomsform måste blifva något omständlig. Som sjukdomen lika väl yttrar sig i hela organismens lif som i dess särskilda delars förrättningar, skulle man kunna dela den kroniska alkoholsjukdomens kännetecken uti *allmänna* och *lokala:* till de förra räknar man förändringarna i blodet, ämnesomsättningen och näringstillståndet; till de senare förändringarna inom magen, tarmkanalen, lefvern, lungorna, hjärtat, urinvägarne samt hjärnan och ryggmärgen. Blodet förtunnas och blir mer vattnigt hos drinkaren; dess vigtigaste beståndsdel, blodkulorna, minskas i antal. Den försupne brukar ej sällan blifva fet, få bränvinshull, men det är endast på afstånd man kan anse denna fetma bero på helsa och kraft. Vid närmare undersökning skall man finna, att fetman endast leder sitt upphof från en del samladt späck, hvilket blott tynger och förtränger ädlare delar och vigtigare organ och hvilket själft icke kan tjäna något nyttigt ändamål. Denna fetma tillhör i allmänhet endast de tidigare skiftena af fyllerisjukdomen; när denna skrider fram under den sjukes fortsatta alkoholmissbruk, brukar fetman alldeles försvinna, och drinkaren kommer i stället att lida af en tärsot (kakexi), hvilken yttrar sig i en blek hy, hjärtklappning, svag puls jämte flere eller färre af de lokala förändringar, som vi här nedan skola skildra.

Magsäckens rubbningar äro väl kända och de höra till de tidigast utvecklade följderna af spritmissbruk. Matlusten är rubbad, ojämn och ofta rent försvunnen, särdeles på morgnarne, hvilket tillstånd i förening med den sjukliga, illa smakande beläggningen af tunga och svalg ofta föranleder den sjuke att börja dagen med en »morgonbäsk». Vid uppstigandet förnimmer suparen en obehaglig äckelkänsla, hvilken i samband med en slemuppstigning i matstrupen föranleder honom till ett långvarigt hostande, harskande samt stundom kräkande, allt åtgärder, genom hvilka han söker befria sig från den äckliga massan. Tarmkanalens lidande tillkännagifver sig genom oordningar i matsmältningen, omvexlande diarré och förstoppning, koliksmärtor, väderspänning. Mot slutet af sjukdomen inställa sig ej sällan ostillbara, ymniga diarréuttömningar, stundom blandade med blodbeståndsdelar.

Lefvern angripes ofta, dess sjukliga tillstånd röjes genom ansvällning och ömhet i högra sidan, gulsot och feber; vid svårare sjuklighet genom bukvattensot, afmagring, blödningar från olika ställen af inelfvornas slemhinnor. Alla utbildade rubbningar i lefvern inverka äfven på matsmältningsorganen och därför taga diarréer, tarmblödningar m. m. till, då förstnämnda organ är lidande.

Från lungornas skada har man att förklara den tunga, andfådda lufthemtningen, känslan af tryck och sammansnörpning af bröstet, upphostningen af en slemmig, stundom blodblandad vätska.

Hjärtats muskulösa massa är uti den kroniska alkoholismen nästan alltid svårt angripen, och från hjärtat härflyta många af de allvarsammaste sjukdomsyttringarna i detta lidande. Hjärtats rubbning består däri, att dess massa ifrån att vara ren, frisk, stark muskelväf förvandlas till en skör, fettgenomdränkt och kraftlös väfnad, som icke längre har förmåga att hålla blodet i jämnt omlopp i kroppen. Såsom tecken därtill har man att anmärka en stark andnöd, ojämna, stundom omärkliga hjärtslag, en svag, fladdrande, ojämn puls, svindel, svaghetsanfall, daningar med sanslöshet. Huru svåra skador och rubbningar alkoholismen än kan förorsaka inom de nu nämnda organen, äro de dock i sina yttringar ej så afskräckande som förstörelserna inom nervsystemet och dess förrättningar. Det är ju alla bekant, att hjärnan och dess bihang ryggmärgen äro de verktyg, genom hvilka människosjälen mottager intryck af omgifvande natur och människor, och medelst hvilka människans vilja beherskar kroppen och låter den utföra själens befallningar. När dessa nervsystemets delar blifvit genomträngda af alkohol, kunna de ej längre riktigt förrätta sin tjänst: de förnimmelser af yttervärlden, som de meddela åt själen, blifva förvirrade och orediga; de rörelser och förrättningar, de skola utföra, blifva onyttiga och ändamålslösa.

Kroppen kan ej undgå att hafva en viss känsel af sitt onaturliga tillstånd. Hufvudet förefaller tungt; öronsus, flimmer för ögonen, yrsel och stundom verklig svindel infinna sig. Någon gång ser man anfall liknande slag eller fallandesot. Inom det egentliga själslifvet märkas följande förändringar: minnet är försvagadt, omdömet osäkert, tankeförbindelsen försvårad. Den sjukes förmåga att emottaga intryck är förminskad, han kan endast med möda vara uppmärksam, han är likgiltig och slö i begagnandet af sina förståndsgåfvor. Hans känsla för sed och anständighet är aftrubbad. Han bekymrar sig endast om sitt eget *jag*. Han kan i dystra stunder vara pjunkig och gråta, om han tycker sig möta medlidsamhet, men hans lynnes stämning kan snart slå öfver i en motsatt ytterlighet. Understundom förfaller han i ett sinnesförvirradt, grubblande tungsinne, hvilket kan leda till självmordstankar och självmordsförsök. Vid andra tillfällen råkar han uti ett slags raserianfall, och icke så sällan föregås den slutliga upplösningen af ett mer eller mindre långvarigt djuriskt, förslöadt tillstånd, under hvilket förståndets ljus är fullkomligt utsläckt och kroppen *bit* efter *bit* förlamas. (Forts.)

Den mjölk vi dricka.

Under denna rubrik lästes nyligen i Stockholms Dagbl. följande:

Vid det sista läkaremötet behandlades frågan om smittosamma sjukdomars öfverförande med komjölken och anfördes exempel på, att sådant ägt rum i Stockholmstrakten under den förflutna sommaren. Att döma af tidningarnas referater fattade mötet icke något beslut med afseende på hvad som kunde eller borde göras till förekommande häraf. Icke heller från myndigheternas sida synes man vara hågad att vidtaga kraftigare åtgärder för att skydda mjölkförbrukarne mot helsovådlig mjölk. Emot trikinhaltigt fläsk och kött behäftadt med mjältbrand vidtagas med rätta stränga åtgärder, en köpman, som säljer arsenikhaltiga tyger och tapeter, en konditor, som till sina sötsaker använder giftiga färger, industriidkare, som sälja »mängdt för omängdt» kunna åtalas och straffas med stöd af gällande lag, men gent emot en vårdslös mjölkproducent tycks man stå värnlös. Kan han icke dragas till ansvar för att han säljer mjölk af

bevisligt sjuka kreatur eller tillåter att med smittosamma sjukdomar behäftade personer hafva kreaturens och mjölkens vård om hand? Han kan det, om vissa förordningar, såsom helsovårdsstadgan, förordningen angående husdjurens sjukdomar m. fl. strängt tillämpades och en verksam kontroll utöfvades. Men så sker icke.

Under sådana förhållanden återstår ingenting annat, än att allmänheten själf tager saken om hand. De åtgärder, som vidtagits af Stockholms helsovårdsnämnd och hvilka i öfrigt vunnit ett tämligen svagt understöd af stadens fullmäktige, tyckes hufvudsakligen hafva åstadkommit en förbättring af mjölkens beskaffenhet med afseende på näringsvärdet och ett sorgfälligare ordnande af mjölkhandeln inom staden. Därmed är visserligen mycket vunnet, men ej tillräckligt. Att man insett detta, har sannolikt varit anledningen till, att kända män inom samhället, bland hvilka märkas flera framstående läkare, bildat en privat »mjölkkommission». Denna kommission arbetar utan något slags ersättning af rent intresse för saken. Af dess stadgar framgår, att den söker intressera ladugårdsegare för produktion af icke blott en närande mjölk, utan äfven -- och detta i första rummet — för vidtagande af sådana försigtighetsmått, att smittosamma sjukdomar icke måtte spridas med mjölken. I utbyte erbjuder kommissionen sin garanti för mjölkens goda beskaffenhet.

Efterhör man, hvilket understöd denna kommission rönt från mjölkproducenternas sida, så finner man med förvåning, att endast en — säger en — mjölkproducent, men denna visserligen betydande, velat och kunnat ställa sig kommissionens anspråk till efterrättelse. Producenterna föredraga alltså att ordna sina ladugårdar efter behag, att ej underkasta sig utgallring af sjuka djur och tillsyn öfver med djurens och mjölkens vård sysselsatta personers helsotillstånd o. s. v., och räkna alltså på, att allmänhetens bristande insigter om vilkoren för producerandet af en frisk mjölk ändock skola bereda dem marknad för sina produkter. Man tillfredsställer allmänheten med en annons om, att mjölken undersökes af en kemist och att veterinär öfvervakar kreaturens helsotillstånd.

Men vilja verkligen mjölkkonsumenterna förskaffa sig en frisk mjölk och på samma gång utöfva befogadt tryck på producenterna, så böra de fordra *säkra* garantier för, att mjölken är icke blott närande, utan äfven producerad under sådana förhållanden, att möjligheten för öfverförandet af smittosamma sjukdomar med mjölken nedbringas till ett minimum.

Att en helsovådlig mjölk kan genom sorgfällig, verksam sterilisering göras oskadlig är tydligt, men ledsamt nog är en verkligt steriliserad, d. v. s. till ett godt stycke öfver + 100° Cels. i slutet kärl upphettad mjölk på grund af sin dåliga smak onjutbar för den stora allmänheten. Hvad som för närvarande i Stockholm utbjudes under benämningen »steriliserad», »bacillfri» mjölk är en till lägre temperatur upphettad (pasteuriserad), till smaken föga förändrad mjölk, som genom upphettningen och det därmed följande dödandet af vissa lägre organismer blifvit *mera hållbar, men ej verkligt steril, d. v. s. bacillfri.* För öfrigt är sterilisering af mjölk vid arbete i större skala förenad med så stora vanskligheter, att man bör fordra, dels att den använda mjölken är så frisk som möjligt, dels att steriliseringen öfvervakas af fullt sakkunnig, förtroendeingifvande person, ägande förmåga att undersöka produktens beskaffenhet. Den kan eljes mera skada än gagna.

Smärre meddelanden.

Frankrikes befolkning. Frankrikes officiella tidning har i dessa dagar publicerat en vidlyftig statistik rörande befolkningsförhållandena i Frankrike år 1890. Vi meddela därur några af de vigtigaste siffrorna.

Antalet dödsfall har år 1890 öfverstigit de föddas antal, något som icke inträffat sedan krigsåren 1870 och 1871. Antalet aflidne uppgick nämligen till 876,505, men antalet födde blott till 838,059. Landets folkmängd skulle således år 1890 ha *minskats* med *38,446*, därest icke invandringen af utländingar varit.

Vidare har äktenskapens antal minskats, men däremot skilsmässornas ökats. År 1890 ingingos 3,602 äktenskap mindre än år 1889, och beviljades 671 skilsmässor mer än sistnämnda år. Antalet år 1890 ingångna äktenskap var 269,332 och antalet beviljade skilsmässor 5,457. Alltsedan år 1884, då de utgjorde 289,555, ha äktenskapen i Frankrike årligen minskats med omkring en procent. — Antalet skilsmässor har alltsedan år 1886 varit i ständigt raskt stigande, så att de på fem år stigit från 2,950 till 5,457.

Att dödsfallen år 1890 uppnått en så hög siffra, beror i främsta rummet på *influensan*, som under de tre första månaderna under förlidet år gick epidemiskt i en stor del af Frankrike. Hvad åter minskningen i antalet ingångna äktenskap och antalet födda angår, beror den på flera olika orsaker, bland hvilka en af de förnämsta utan tvifvel är lifsmedlens stigande dyrhet till följd af spanmålstullarne.

Död af gasos. Ogifta Sofia Lundstedt fanns för några dagar sedan liggande död i sin bostad, n:r 1 Gåsgränd härstädes. Orsaken till dödsfallet var, att ett i gatan utanför nedlagdt gasrör sprungit sönder, hvarefter den utströmmande gasen trängt upp genom den bristfälliga, porösa, af sand och grus bestående grunden samt genom golfvet in i rummen.

I rummet näst intill bodde en annan gammal kvinna, Beata Carolina Hedström. I dennas rum hade gasen icke inträngt i så stor mängd som i den förras, hvarför hon slapp undan med lifvet; hon affördes i ett mycket medtaget tillstånd till Maria sjukhus.

Fall af skendöd. Ett märkligt sådant föreföll nyligen i Riga. En adertonårig flicka hade redan från sin barndom lidit af en bröstsjukdom och kunde endast genom den omsorgsfullaste vård hållas vid lif. För ett par veckor sedan blef hon farligt sjuk, hennes krafter aftogo och hon afled, så tyckte man åtminstone. Föräldrarne lade liket i en kista, och begrafningsdagen utsattes. De inbjudna infunno sig på bestämd dag, och presten förrättade de föreskrifna ceremonierna. En af slägtingarne böjde sig ned öfver kistan för att borttaga en stake med ett brinnande ljus, och då föll en droppe af det varma vaxet ned på likets panna. I samma ögonblick slog den unga flickan i kistan upp ögonen, reste sig och såg sig förundrad omkring bland den omgifvande sörjande skaran. De närvarande grepos af panisk förskräckelse, störtade under höga rop ut ur rummet och flydde ut på gatan, men det lyckades presten att någorlunda lugna de upprörda sinnena. Flickan, som var liksom uppstånden från de döda, kände sig visserligen mycket matt och svag, men befann sig, enligt läkares utsago, utom all fara.

— I staden Rodex i Frankrike var nyligen en person nära att lefvande begrafvas. På vägen till kyrkogården märkte man nämligen, att någonting rörde sig i likkistan. Denna öppnades då, och man konstaterade, att den döde hade förändrat läge i kistan. Han återfördes hem, underkastades förnyad läkarebehandling och kom snart till lif och befinner sig nu, enligt franska tidningar, jämförelsevis väl.

Långvarig sömn. En 16-årig dotter till en vid Malmskilnadsgatan härstädes boende familj inkom i slutet af September månad till hufvudstaden från landet, där familjen under sommaren varit boende, för att dagen därpå börja skolan. Hon var frisk och sund, när hon i vanlig ordning på aftonen gick till sängs. Fram på morgonen vaknade hennes syskon och försökte då väcka den äldre systern. Detta lyckades dock ej, hvarför såväl närboende grannar som läkare eftersändes. Alla försök att få henne vaken voro fruktlösa. Flera läkare infunno sig under de närmaste dagarne utan att kunna konstatera, hvad sjukdom som vållade detta ovanliga fall. Hon sof oafbrutet i 10 à 11 dygn, då hon började att med enstaka ja eller nej besvara till henne af läkaren framstälda frågor.

Läkarne antogo, att flickan led af svår influensa.

Kattor såsom utbredare af difteri. Dansk »Hospitalstidende» omtalar kattornas stora mottaglighet för difteri och nämner några exempel på, huru farliga de i detta afseende kunna blifva för människorna.

En gosse, som angripits af difteri, lekte med en katt, han dog och kort därefter blef katten sjuk. Den vårdades nu af fyra småflickor; den ena af dessa fick kort därefter difteri, och en omsorgsfull undersökning visade, att ingen annan smittkälla kunde påvisas än katten.

Ett annat exempel är: fem barn, som angripits af difteri, lekte under sin sjukdom beständigt med tre kattungar; kort därefter blefvo dessa sjuka och dogo. Liköppningen visade, att dödsorsaken var difteri.

Medan kattorna i detta fall icke tyckes hafva spridt smittan vidare, visar det tredje exemplet, som »Hospitalstidende» anför, tydligt kattens ohyggliga förmåga i nämnda afseende. På ett mycket afsides liggande ställe på landet bodde en familj, som hade två barn, det ena fem, det andra åtta år gammalt; dessa angrepos plötsligen af difteri på en tid, då det icke fanns och icke på långliga tider funnits något som helst fall af denna farsot. Barnens moder erinrade sig emellertid, att familjens katt, kort innan barnen blefvo angripna af sjukdomen, hade varit sjuk, förlorat rösten och haft en hes hosta, åtföljd af kväfningsanfall; under dessa hade katten, det erinrade hon sig tydligt, ständigt rifvit sig med klorna i halsen, liksom för att frigöra sig från ett hinder därstädes. Katten dog, och liköppningen visade difteriens tillvaro.

Många liknande exempel föreligga, och det medicinska fackbladet tillägger: »man har allt skäl att i händelse af en difteriepidemi vara på sin vakt mot kattorna».

Breflåda.

319. **Gallus.** Om svullnad finnas, kunna ljumma sittbad (28°—32° under 15′) vara nyttiga en à två gånger dagligen.

320. **Amicus.** Inhalation af lapislösning eller garfsyra kan näppeligen orsaka lös mage. Lös öppning på morgonen *kan* bero på magens afkylning under natten, och förekommes då genom en åtsittande maggördel. Något bestämdt omdöme i saken kan icke fås utan noggrann kännedom om patientens hela lefnadssätt, diet m. m.

321. **H. T.** Se svaret n:r 319.

322. **X.** Se nästa ark af bilagan.

323. **E. B—n.** I den ringa dos, som angifvits, tro vi ej, att salicylsyran skadar tänderna.

324. **Bekymrad ung man, 22 år.** På förra årets bilaga står: »Denna bok är afsedd för män och mödrar»; alltså står icke »gifta män». — För öfrigt tyckes Ni se framtiden allt för mycket i svart. Det är icke omöjligare för Eder än tusentals andra i samma ställning att en gång blifva en lycklig familjefader.

325. **Adrian.** Mot edert hårs tidiga grånande veta vi ingen bot.

326. **Gulla.** Säkerligen bör Ni skydda det sjuka örat för köld. Äfven näsans slemhinna kan Ni i någon mon skydda genom lösa proppar af renad bomull, då Ni vistas ute i kall luft.

327. **Inquisitive 22.** 1) Hudaflagringar mellan lilltån och den andra tån äro att anse och behandla såsom liktornar. 2) De blåa ringarne under ögonen vid mattighet och svaghet bero troligen på en starkare insänkning i ögonhålorna och själfva ögonklotet, hvilken insjunkning framkallas genom mindre spänstighet och blodfyllnad i väfnaderna bakom och kring ögat.

328. **Victoria D.** Svagt bröst betyder icke begynnande lungsot men väl medfödt svagt bröst anlag till lungsot. — »Nervsjukdom» eller »nervsvaghet» kan vara af så många arter och grader, att dessa namn upplysa ingenting. — Svagt bröst ensamt kan icke anses såsom hinder för äktenskap.

329. **Halfårsprenumerant.** Helsovännen erhålles à 1 kr. 50 öre å alla postkontor för vare sig första eller andra halfåret.

Rent och källklart

vatten erhålles genom våra verldsbekanta

Vattenfiltrerapparater.

Illustrerade priskuranter på begäran hos

Kautschuks- & Guttaperkavaruaktiebolaget
KUNTZE & C:o,
(15) **Stockholm.**

KÖP

Westerbergs Smultrontvål.
" Äkta Familjetvål.
" " Opoponaxtvål.
" " Amykos Aseptintvål.
" Balsamisk Amykos Aseptin.
" Eau de Cologne.
" Parfymer.
" Polityrblanksvärta.

L. Westerbergs Tekniska Fabrik
Gefle och Stockholm. (84)

Ekvall & Johansson

Skrädderiaffär,

9 Storkyrkobrinken 9.
Nu inkommet stort lager för säsongen.
Billiga, bestämda priser. (85)

Nu är lämpligt

att taga *Sveriges billigaste tidning* **Stockholms-Tidningen** på prof för *November*. Den *innehållsrika* och *omvexlande* samt redan efter 2 års tillvaro *allmänt omtyckta* tidningens upplaga är nu 16,000 ex. Pris för *November* å alla postanstalter: *Stockholms- (stora)* upplagan **70 öre,** *landsorts- (lilla)* upplagan **50 öre.** *Prenumerera på prof för denna ringa utgift! Ni ångrar Er icke.*
(86) (G. 24 716)

Reformskor

för Herrar, Damer och Barn.

Drägtreformföreningens hygieniska och erkändt formfulländade skor, hvilka återgifva fötterna deras naturliga byggnad och äro de mest behagliga och minst tröttande, förfärdigas af undertecknad, som för dessa skodon erhållit prisbelöning af nämda förening. Den som försökt dessa skor föredrager dem framför alla andra skodon med onaturliga former. Normalskor efter professor Jægers system tillverkas äfven. Allt arbete utföres omsorgsfullt och af bästa material.

52 Drottninggatan 52, Stockholm.
(9) Högaktningsfullt, **P. G. Pettersson.**

Lactoserin-Cacao,

sammansatt af **renaste cacao** och **lactoserin,** enligt W. Rehnströms patent.

Välsmakande, kraftigt närande, helsosam,

enligt analys och intyg af Professorerne C. R. Bergstrand och Olof Hammarsten, Med. Doktor Ch. Em. Hagdahl m. fl.

FABRIKS. MÄRKE.

Då **lactoserin** leder sitt ursprung uteslutande från mjölk, så är den i och för sig faktiskt närande och helsosam. **Lactoserin-Cacao,** som håller betydligt mindre af det svårsmälta cacaofettet, än andra cacaosorter, är således lättsmält och att rekommendera för såväl friska som sjuka personer.

Finnes att tillgå hos Herrar Specerihandlande samt i parti hos

Th. Winborg & C:o,
Kongl. Hofleverantör.
Stockholm.

(40)

I alla boklådor

Läkekonstens hemlighet

af **Justus.**

Stocholm, R. Blaedel & C:o (G. Chelius). Pris 1. kr. (71)

Underkläder för Vintern.

Nyhet. D:r Lahmanns Nyhet.

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

Dr. Lahmann's Reform-Baumwollkleidung. Fabrik-Marke. H. Heinzelmann Reutlingen. Gesetzlich geschützt.

D:r Lahmanns **äkta Vinter-Bomullskläder** äro lika varma som ylleunderkläder, billigare, starkare, krympfria; befordra bäst kroppens utdunstning och reta icke huden. De böra ej förvexlas med i handeln förekommande Bomullstrikåkläder, uti hvilka kroppen utsättes för förkylning. Alla de, hvilka försöka D:r Lahmanns Reformbomullskläder, skola säkerligen fortsätta med denna för helsan så nyttiga beklädnad.

Obs. Hvarje äkta plagg är försedt med en vidfästad urkund.

Hufvud-Depôt, parti- och minutförsäljning:

(76) **S. Berendt J:r & Komp.,** *24 Drottninggatan 24.*

Ny Läkarebok.

Lärobok i hälsolära för flickskolor

af d:r **Henr. Berg.**

Med 2:ne titelplanscher, 8 porträtt och 42 illustrationer.
Pris häft. 2: 75, i klotb. 3: 50, i fint band 4 kr.

Denna bok bör ej saknas i något hem.

Stockholm i september 1891.

(77) **A. V. Carlson.**

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1891.